

Beleidsplan mantelzorg 2021 – 2025

1. Inleiding

Aanleiding

Mantelzorgers bieden hulp en ondersteuning aan familie of bekenden die hulpbehoevend zijn. Gemeente De Fryske Marren hecht veel waarde aan de inwoners die mantelzorgers zijn. Zij zijn onmisbaar voor hun omgeving én voor de samenleving. Mantelzorg verlenen kan veel van iemand vragen, zowel fysiek als emotioneel. Het kan de mantelzorgers helpen om hierin ondersteuning te krijgen. Veel mantelzorgers zijn ook trots op de mantelzorg die zij verlenen. Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 is de gemeente verantwoordelijk om invulling te geven aan de ondersteuning, erkenning en waardering van mantelzorgers. Dit is uitgewerkt in het Wmo beleidsplan 2017-2020 en daarbij horende Wmo-uitvoeringsprogramma 2019 – 2020 van gemeente De Fryske Marren.

De Wmo is het uitgangspunt voor de mantelzorgondersteuning.

Goede ondersteuning draagt bij aan het vergroten van de zelfredzaamheid van de mantelzorgers. Met het opstellen van mantelzorgbeleid wordt in beeld gebracht hoe de gewenste toekomst voor mantelzorgers en mantelzorgondersteuning in De Fryske Marren eruitziet.

1.1 Kernboodschap sociaal domein

De kernboodschap sociaal domein is het uitgangspunt bij dit nieuwe beleid. De rode draad binnen het sociaal domein van De Fryske Marren is: *De inwoner draagt verantwoordelijkheid voor zichzelf en zijn omgeving. De gemeente stimuleert de samenleving om in beweging te komen, te ontwikkelen en mee te doen. We doen dit met lef!*

De kernboodschap bevat verschillende onderdelen. Een toelichting op deze verschillende onderdelen in de kernboodschap is terug te vinden in bijlage I.

1.2 Context mantelzorgbeleid

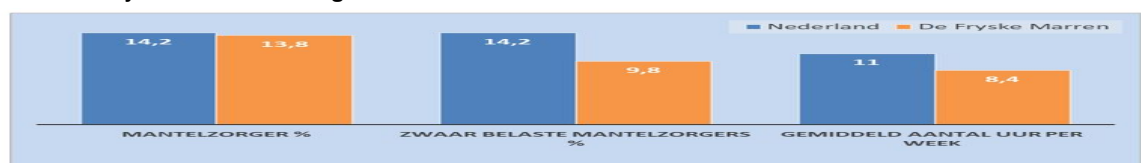
Mantelzorgers leveren een belangrijke bijdrage in de zorg aan hun naaste. Dit doen zij met veel liefde en meestal als vanzelfsprekend. Dit gaat vaak goed, maar sommige mantelzorgers hebben zelf ook ondersteuning nodig. De komende jaren wordt de druk op mantelzorgers groter. Het aantal beschikbare mantelzorgers neemt de komende jaren af en de verwachting is dat het aantal mensen, die ondersteuning nodig hebben toeneemt. De toenemende druk op mantelzorgers door demografische ontwikkelingen maakt het belangrijk om mantelzorgbeleid te ontwikkelen. Dit beleid beschrijft wat gemeente De Fryske Marren doet om mantelzorgers te ondersteunen en te voorkomen dat de mantelzorgers overbelast raakt.

1.2.1 Wat is mantelzorg?

Mantelzorg is hulp ten behoeve van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen, opvang, jeugdhulp, het opvoeden en opgroeien van jeugdigen en zorg en overige diensten als bedoeld in de Zorgverzekeringswet, die rechtstreeks voortvloeit uit een tussen personen bestaande sociale relatie en die niet wordt verleend in het kader van een hulpverlenend beroep (definitie Wmo, 2015).

Mantelzorg is onbetaalde zorg die voortkomt uit een bestaande persoonlijke relatie. De zorg is meestal langdurig en kan bestaan uit verzorging, hulp bij dagelijkse activiteiten en emotionele ondersteuning. Door deze hulp kan de zorgvrager zich redden, thuis blijven wonen en/of meedoen in de samenleving. Mantelzorg is vrijwillig, maar het is geen vrijwilligerswerk. De hulp gaat verder dan vrijwilligerswerk of gebruikelijke hulp die huisgenoten aan elkaar geven. Het grote verschil is dat mantelzorg iemand overkomt en vrijwilligerswerk een keuze is.

1.2.2 Wie zijn onze mantelzorgers?



Bron: GGD, RIVM, CBS (2016)

In gemeente De Fryske Marren is 13,8% van de inwoners mantelzorgers, waarvan 9,8% zwaarbelast is. Dit staat ongeveer gelijk aan dat er 7000 inwoners mantelzorgers zijn en 700 zijn zwaarbelast. Meestal

geeft de mantelzorg(h)er hulp aan familie zoals een (schoon) ouder of partner. Daarnaast zijn er ook mantelzorg(h)ers die hulp geven aan vrienden of bure(n). Deze hulp wordt in verhouding als lichter ervaren.

Uit de burgerpeiling gemeente de Fryske Marren 2020 blijkt dat 28% van de mantelzorg(h)ers soms tot vaak belemmering ervaart in het dagelijks leven door het verlenen van mantelzorg(h). Ongeveer 20% van de kinderen en jongeren groeit op in een zorgsituatie. Met de meerderheid van deze jongeren gaat het goed, maar een gedeelte is kwetsbaar en heeft behoefte aan ondersteuning. Omdat het aantal jonge mantelzorg(h)ers hoog is, wordt de komende jaren extra aandacht besteedt aan de ondersteuning van deze doelgroep.

1.3 Trends en ontwikkelingen

De volgende trends en ontwikkelingen hebben invloed op mantelzorg(h)ers en de mantelzorg(h)ondersteuning:

- **Doe het zelf: andere burger, andere overheid.** De relatie tussen burger en overheid verandert. De overheid laat een deel van haar taken in het sociaal domein los. Tegelijkertijd komen burgers in beweging en nemen steeds meer het initiatief. Hierbij neemt de overheid steeds meer een faciliterende positie in. Vanwege de versobering van collectieve voorzieningen zoeken burgers meer ondersteuning binnen het eigen netwerk (familie, buurt, mantelzorg(h)ers). De rol van de gemeente is meer ondersteunend, kader scheppend. De burger meer zelfredzaam krijgen.
- **Voorkomen: van curatief naar preventief.** In ondersteuning, zorg, werk en onderwijs verschuift de aandacht richting preventie en het voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op sociale voorzieningen. Zowel in de jeugdzorg als in de langdurige zorg is er een toegenomen aandacht voor vroegtijdige signalering van risicovolle situaties en tijdige interventie ter voorkoming van zwaardere ondersteuning en zorg. De trend laat een beweging zien van een focus op bestrijding van ziekte en intensieve ondersteuning naar een focus op behoud van gezondheid en eigen kracht door aanpassing van leefstijl en preventie.
- **Langer thuis: zorg dichtbij en integraal.** Door de toenemende levensverwachting, innovatie in de zorg en vergrijzing verandert de zorgvraag. Zorg en ondersteuning zal vaker dichtbij of aan huis verleend worden. Door andere wensen ten aanzien van levenskwaliteit en keuzevrijheid willen veel mensen hun leven ook op hogere leeftijd graag voortzetten zoals zij gewend zijn en thuis blijven wonen. Er wordt in toenemende mate een beroep gedaan op de eigen kracht en het eigen netwerk.

1.5 Wettelijke kader

Dit mantelzorg(h)beleid sluit aan op de volgende wetgeving:

- Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015
 - Artikel 2.1.2 van de Wmo beschrijft de opdracht aan gemeenten om mantelzorg(h)ers te ondersteunen
 - Artikel 2.1.6 van de Wmo beschrijft de opdracht aan gemeenten om mantelzorg(h)ers jaarlijks te waarderen

1.6 Gemeentelijke kader

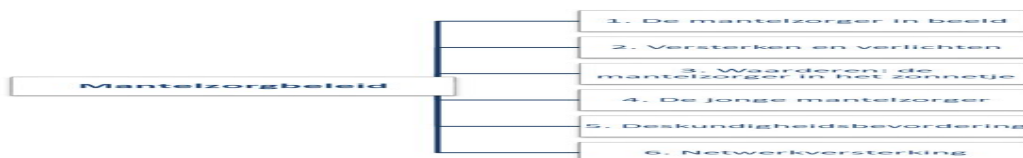
Naast landelijke wetgeving sluit het mantelzorg(h)beleid aan op actiepunten vanuit het Wmo beleidsplan 2017-2020 en het daarbij horende Wmo-uitvoeringsprogramma 2019 – 2020 van gemeente De Fryske Marren.

1.8 Wat willen we bereiken?

In samenwerking met netwerkpartners is ondersteuningsaanbod georganiseerd, afgestemd op de behoeften van mantelzorg(h)er. Doel is om overbelasting bij mantelzorg(h)ers te voorkomen én hen de mogelijkheid te bieden hun leven zo goed mogelijk te leven, ook met mantelzorg(h).

1.9 Ambities

Dit beleidsplan is opgebouwd in zes ambities. Bij iedere ambitie wordt eerst het algemene doel beschreven. Vervolgens wordt kort ingegaan op actuele ontwikkelingen, cijfers en/of onderzoeksresultaten. Tenslotte wordt puntsgewijs beschreven wat we willen bereiken voor de ambitie. Een aantal ambities geven al duidelijkheid over de uitvoering. Na vaststelling van het mantelzorg(h)beleid wordt in een uitvoeringsplan uitgewerkt hoe we de activiteiten per ambitie gaan uitvoeren.



2. De mantelzorger in beeld

We zetten in op het vergroten van de bewustwording bij de mantelzorger, het verbeteren van de informatievoorziening en het vinden en bereiken van de mantelzorgers.

Vinden en bereiken

In de meest ideale situatie vinden mantelzorgers zo snel mogelijk hun weg naar het ondersteuningsaanbod. Een voorwaarde hiervoor is om de mantelzorger te vinden én te bereiken.

Wat gaan we doen?

- Om meer mantelzorgers te bereiken sluiten we aan bij de weg die mantelzorgers met de zorgvrager bewandelen. Dit kan zowel het zorgpad als het leefpad zijn. In bijlage 2 is dit als infografic weergegeven. Deze plekken gebruiken we om de mantelzorgers te vinden, te bereiken en informatie aan te bieden over het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers. Voor een breder bereik, betrekken we professionals zoals de huisarts en welzijnswerk, bij het verstrekken van de informatie.
- Bij het aanvragen van de mantelzorgwaardering wordt de mantelzorger geïnformeerd over de ondersteuningsmogelijkheden.
- We zetten in op het vergroten van de kennis van medewerkers van het sociaal wijkteam over vroeg signalering en herkennen van de (overbelaste en/of jonge) mantelzorger om hen zo de weg naar het ondersteuningsaanbod te wijzen (zie ook hoofdstuk 5 'deskundigheidsbevordering').

Bewustwording

Mantelzorgers herkennen zich vaak niet in de term 'mantelzorg' of betrekken dit niet op hun eigen situatie. Ook in gemeente de Fryske Marren geven mantelzorgers aan dat zij het meestal vanzelfsprekend om te zorgen voor hun naaste. Als zij zichzelf niet herkennen als mantelzorger, maken zij minder snel gebruik van het ondersteuningsaanbod. Een gevolg hiervan is dat de mantelzorger overbelast raakt.

Wat gaan we doen?

- We gaan de bewustwording van mantelzorgers en zijn/ haar omgeving vergroten. Uit de gesprekken met mantelzorgers komt naar voren dat er behoefte is aan bijvoorbeeld een campagne waarbij via een breed publiek en meerdere invalshoeken (zorgprofessionals, werkgevers, welzijnsorganisatie, scholen, krant etc.) aandacht wordt besteed aan de betekenis van mantelzorger zijn. Hierin brengen we verschillende mantelzorgrelaties en -situaties in kaart zoals de jonge mantelzorgers, oudere mantelzorgers en de werkende mantelzorger. Bewustwording is een dynamisch proces. Daarom blijven we herhaaldelijk inzetten op het vergroten van de bewustwording.
- Daarnaast gaan we inzetten op verbetering van de informatievoorziening. Dit draagt bij aan de bewustwording bij de mantelzorger, in het sociale netwerk en bij de professionals. Dit wordt verder uitgewerkt onder het kopje informatievoorziening.

Informatievoorziening

Wanneer de mantelzorger zich bewust is van zijn rol, verlaagt dit de drempel naar de ondersteuning. Op dat moment wil de mantelzorger en/ of zijn omgeving gerichte en duidelijk informatie vinden. Dit kan informatie zijn over ondersteuningsmogelijkheden, maar ook over bijvoorbeeld het ziektebeeld van de zorgvrager of gebruik van hulpmiddelen. Met goede informatievoorzieningen zorgen wij ervoor dat mantelzorgers de regie kunnen voeren en behouden, en keuzemogelijkheden hebben in hoe zij de mantelzorg vormgeven.

Wat gaan we doen?

- We zetten in op het verbeteren van de informatie over het ondersteuningsaanbod via verschillende kanalen. Dit doen we in samenwerking met de welzijnsorganisatie sociaal werk De Kear. De beschikbare informatie op de gemeentelijke website blijft actueel en wordt verbeterd.
- Er is behoefte aan één centrale plek waar de mantelzorger en de zorgvrager terecht kunnen met vragen. We onderzoeken de mogelijkheid om hiervoor een online en/of fysiek mantelzorgloket te realiseren. Sociaal werk De Kear heeft van de gemeente de opdracht gekregen om praktische hulp en begeleiding te bieden aan mantelzorgers. Ze geven informatie, advies en bieden een

luisterend oor. Daarom kijken we samen met sociaal werk De Kear of een mantelzorgloket bij hen gerealiseerd kan worden.

3. Versterken en verlichten

Mantelzorgers ontvangen waardering voor de belangrijke rol die zij vervullen.

Uit onderzoek blijkt dat mantelzorgers vaak (te) laat vragen om ondersteuning of respijtzorg. Op verschillende manieren willen we de mantelzorgers versterken, verlichten en zo vroeg mogelijk al kennis laten maken met mogelijkheden tot hulpvoorzieningen. Sociaal werk De Kear, de mantelzorgmakelaar en het sociaal wijkteam werken zoveel mogelijk samen om deze ondersteuning van mantelzorgers goed te regelen. De mantelzorgmakelaar is een gratis vorm van ondersteuning en wordt ingezet voor;

1. Individuele en onafhankelijke ondersteuning aan mantelzorgers;
2. Specialistische ondersteuning aan het sociaal wijkteam;
3. Mantelzorg onder de aandacht brengen.

Versterken

Vaak ligt de nadruk op de belastende factor van het geven van mantelzorg, de draaglast. Mantelzorg kan zwaar zijn, maar ook energie en voldoening geven. Om overbelasting te voorkomen is het belangrijk dat de draaglast en draagkracht in balans zijn.

Wat gaan we doen?

- De mantelzorgmakelaar is in dienst van de gemeente en wordt zo nodig ingezet om individuele ondersteuning te bieden aan de mantelzorger. Deze dienstverlening blijft ook komende jaren bestaan. De mantelzorgmakelaar adviseert en ondersteunt in regeltaken. In overleg kunnen regeltaken tijdelijk worden overgenomen om overbelasting van de mantelzorger te voorkomen. De mantelzorger kan zelf contact opnemen met de mantelzorgmakelaar, maar ook het sociaal wijkteam of sociaal werk De Kear verwijst door. We gaan de bekendheid van de mantelzorgmakelaar vergroten. Dit onderdeel nemen we mee bij het verbeteren van de informatievoorziening.
- Het sociaal wijkteam is verantwoordelijk voor het verwijzen naar maatwerkvoorzieningen of het toekennen geïndiceerde zorg. Bureaucratische handelingen worden geminimaliseerd en samen met het sociale wijkteam onderzoeken we waar de regels simpeler kunnen.
- Mantelzorgers worden betrokken bij het keukentafelgesprek van de zorgvrager en ze worden geïnformeerd over het ondersteuningsaanbod. Naast dit gezamenlijke gesprek kan de mantelzorger ook een afzonderlijk gesprek aanvragen met de medewerker van het sociaal wijkteam over ondersteuningsmogelijkheden specifiek voor de mantelzorger.
- Samen met de mantelzorger kan een ondersteuningsplan worden opgesteld. Hierin worden afspraken gemaakt over de ondersteuningsbehoefte van de mantelzorger. Tijdens het keukentafelgesprek krijgt de mantelzorger informatie over mogelijkheden van een ondersteuningsplan.
- Sociaal werk De Kear heeft vanuit de opdracht van de gemeente een rol in het voorkomen dat mantelzorgers overbelast raken. Er wordt ingezet op het op tijd herkennen van signalen om inzet van complexere zorg te voorkomen. Dit doen we door hulp aan te bieden vanuit de voorliggende voorzieningen, zoals het tijdelijk overdragen van zorgtaken aan een vrijwilligersorganisatie.

Verlichten

Respijtzorg is het tijdelijk ontlasten van de mantelzorger door het overnemen van zorgtaken. Het is belangrijk om in een vroeg stadium de mantelzorger steeds te informeren over mogelijkheden van respijtzorg. Uit de bijeenkomsten en gesprekken over respijtzorg met mantelzorgers komt naar voren dat de mantelzorger drempels ervaart bij hulp vragen. Redenen hiervoor zijn; vraagverlegenheid, onduidelijkheid over de plek om hulp te vragen en financiële redenen.

Wat gaan we doen?

- Mantelzorgers kunnen zo nodig gebruik maken van respijtzorg vanuit voorliggende voorzieningen of vanuit de Wmo. Dit is afhankelijk van de situatie van de mantelzorger en zorgvrager. Waar mogelijk wordt een vrijwilliger of iemand uit het sociale netwerk van de mantelzorger ingezet om verlichting in hulptaken te bieden. Dit gaat in samenwerking met het sociaal wijkteam en/of sociaal werk De Kear.
- In het keukentafelgesprek wordt de behoefte van respijtzorg voor de mantelzorger in kaart gebracht. Wanneer een mantelzorger overbelast dreigt te raken of al overbelast is, wordt in een ondersteuningsplan van de mantelzorger afspraken gemaakt over de ondersteuning aan de mantelzorger.

- De mantelzorg wordt geïnformeerd over mogelijkheden van respijtzorg. Voor de mantelzorg is de route naar acceptatie van ondersteuning en respijtzorg een dynamisch proces. De mantelzorg heeft blijvend informatie nodig en wordt als het nodig is warm doorverwezen naar respijtzorg.
- Er worden voldoende mogelijkheden georganiseerd waarbij mantelzorgers lotgenotencontact hebben. Dit gaat in de vorm van bijeenkomsten.
- Eens per jaar wordt een respijtweekend georganiseerd voor (dreigend) overbelaste mantelzorgers. Het doel is dat de mantelzorg een weekend uit de zorgsituatie komt, nieuwe energie opdoet en ervaringen uitwisselt met lotgenoten.
- Er wordt ingezet op het verbeteren van informatievoorziening over respijtzorg (dit pakken we samen op met de ambitie 'de mantelzorg in beeld').
- Het sociaal wijkteam en sociaal werk De Kear worden gestimuleerd en gefaciliteerd om inwoners-initiatieven die worden opgezet om de mantelzorg te ontlasten te stimuleren. Voor het opstarten van dit soort initiatieven heeft de gemeente een subsidieregeling.
- Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden van het organiseren van een (regionaal) respijthuis.
- Respijtzorg betekent in veel gevallen dat de mantelzorg tijdelijk naar een andere situatie gaat of dat de zorgvrager uit het huis is bijvoorbeeld naar dagbesteding. Uit gesprekken met mantelzorgers komt naar voren dat er behoefte is om samen activiteiten te ondernemen met de zorgvrager. We onderzoeken mogelijkheden dat de zorgvrager en mantelzorg 'samen activiteiten ondernemen' in plaats van dat een van hen tijdelijk de situatie uit gaat.
- De mantelzorg heeft de mogelijkheid om nazorg te ontvangen op het moment dat de mantelzorgrol stopt. We onderzoeken waar de behoefte ligt in een eventueel nazorgtraject, waarna wordt bekeken hoe en waar dit wordt vormgegeven.
- We organiseren en faciliteren ontmoetingen tussen (oud) mantelzorgers. (Oud) mantelzorgers worden gekoppeld om bijvoorbeeld ervaringen te delen, steun bij elkaar te vinden en adviezen te geven.

Mantelzorgwoning

Het landelijke beleid is erop gericht dat mensen langer, zelfstandig thuis blijven wonen. Hierdoor stijgt het aantal mensen die thuiswonend zijn en een zwaardere zorgvraag hebben. Om mantelzorgers te helpen om de zorgtaken uit te voeren is het in bepaalde situaties mogelijk om een mantelzorgwoning vergunningsvrij te plaatsen. De gemeente heeft in 2014 de notitie mantelzorgwoningen vastgesteld met het besluit om aan te sluiten bij landelijke wettelijke kaders die hiervoor zijn vastgesteld.

4. Waarden: de mantelzorg in het zonnetje

Mantelzorgers ontvangen waardering voor de belangrijke rol die zij vervullen.

Gemeente de Fryske Marren waardeert de inzet van mantelzorgers. Op verschillende manieren besteden we aandacht aan het uiten van onze waardering. Uit zowel landelijk als uit onderzoek in gemeente de Fryske Marren blijkt dat mantelzorgers zich het meest gewaardeerd voelen door de verstrekking van een jaarlijks en vrij te besteden geldbedrag.

Wat gaan we doen?

- Elk jaar is er een geldbedrag voor de mantelzorg beschikbaar. Hier komen mensen voor in aanmerking als de mantelzorg en/ of zorgvrager in gemeente de Fryske Marren woont, 18 jaar of ouder is, langer dan zes maanden onbetaalde zorg geeft en meer dan acht uur per week mantelzorg verleent. De gegeven zorg vloeit voort uit een sociale, bestaande relatie. We zetten deze regeling ook de volgende jaren door. We zetten daarbij in op een groter bereik.
- Het is belangrijk om de waardering van mantelzorgers zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de wensen van de mantelzorg. Daarom zetten we in op nieuw onderzoek naar de invulling van de mantelzorgwaardering. Op basis van deze resultaten wordt bekeken of de mantelzorgwaardering eventueel een andere vorm zal krijgen.
- Elk jaar wordt de dag van de mantelzorg georganiseerd door sociaal werk De Kear. Het is een dag om de mantelzorg in het zonnetje te zetten en waarbij ontmoeting tussen lotgenoten plaats vindt. Dit wordt ook de volgende jaren doorgezet.

5. De jonge mantelzorger

De jonge mantelzorger wordt herkend, krijgt waardering en het ondersteuningsaanbod is afgestemd op de behoefte van de doelgroep.

In Nederland groeit ongeveer 20% van de kinderen en jongeren tussen de 8 en 23 jaar op in een zorgsituatie waarbij een gezinslid langdurig ziek is. Deze kinderen en jongeren noemen we jonge mantelzorgers. Vaak hebben zij extra zorgtaken, maken zich zorgen om hun langdurige zieke gezinslid of ervaren zelf een zorgtekort. We vinden het belangrijk dat iedereen in de gemeente ertoe doet en de mogelijkheid krijgt om (naar vermogen) mee te doen in de samenleving. Het is belangrijk dat de jonge mantelzorger voldoende ruimte krijgt om zich te ontwikkelen.

Wat gaan we doen?

- De jonge mantelzorgers worden vaak niet (h)erkend in deze rol. We zetten in op het vergroten van de bewustwording van de jonge mantelzorger. Dit doen we vooral door de bewustwording in de omgeving van de jonge mantelzorger te vergroten. Bijvoorbeeld; op de scholen, sportverenigingen, kerken, buurthuizen en de gezondheidszorg. Bij deze actie wordt onder andere gebruik gemaakt van de site www.tinkomusbern.nl. Een online, centrale plek voor instellingen, organisaties en opvoeders die met opvoeden van kinderen en/of jeugd te maken hebben. Dit gaan we gebruiken voor het promoten van aanbod, netwerkversterking en informatieverstrekking over jonge mantelzorgers.
- Medewerkers van het sociaal wijkteam worden geschoold in het op tijd herkennen van de jonge mantelzorger om hen zo de weg naar het ondersteuningsaanbod te wijzen (zie ook hoofdstuk 5 'deskundigheidsbevordering'). Binnen de bestaande hulp- en dienstverleningstrajecten heeft de professional oog voor het gezin én de eventuele jonge mantelzorger.
- De jonge mantelzorger heeft ruimte om zich te ontwikkelen. De ondersteuning die de jongere verleent aan de zorgvrager wordt zo klein mogelijk gemaakt. We werken uit hoe we jonge mantelzorgers kunnen verlichten in hun zorgtaken. Hierin is er balans tussen gebruikelijke zorgtaken en de boven gebruikelijke zorgtaken die een jongere in de woon- gezinssituatie verricht.
- De gemeente waardeert de jonge mantelzorger. We onderzoeken op welke wijze dit het beste kan worden vormgegeven. Hierin is het belangrijk om de waardering zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de wensen van de jonge mantelzorger.
- De jonge mantelzorger heeft behoefte aan ontspanningsmomenten en lotgenotencontact. Sociaal werk De Kear organiseert activiteiten die hierop aansluiten.
- De (jonge) mantelzorger krijgt mogelijkheid om kennis op te doen over de lichamelijke of psychische aandoening, beperking en/of handicap van de zorgvrager.

6. Deskundigheidsbevordering

De deskundigheid van de professional op het gebied van mantelzorg wordt vergroot.

Professionals zoals de huisarts, medewerker van het sociaal wijkteam, de jeugd- en/of wijkverpleegkundige, buurtwerker en de GGZ-behandelaar hebben een belangrijke rol in het herkennen, informeren en adviseren van de (overbelaste) mantelzorger. Als de professional de mantelzorger niet (h)erkent of de ondersteuningsmogelijkheden niet in kaart heeft, kunnen zij hen minder goed kunnen doorverwijzen naar het ondersteuningsaanbod. Dé mantelzorger bestaat niet. De groep is zeer verschillend en er bestaan verschillende soorten mantelzorgrelaties. Enkele voorbeelden zijn; de werkende mantelzorger, de mantelzorger in de palliatieve fase, de oudere mantelzorger, de mantelzorger met migratieachtergrond, de mantelzorger van zorg intensieve kinderen enzovoort. Het is van belang dat professionals de mantelzorger in allerlei mantelzorgrelaties herkennen om hen vervolgens de juiste ondersteuning en informatie te kunnen bieden.

Wat gaan we doen?

- We zetten in op deskundigheidsbevordering van medewerkers van het sociaal wijkteam op het signaleren en (h)erkennen van de mantelzorger en mantelzorgrelaties. Daarnaast wordt ingezet op deskundigheidsbevordering bij het betrekken van de mantelzorger bij het keukentafelgesprek en het betrekken van de mantelzorger in het ondersteuningsplan van de zorgvrager.
- We willen bereiken dat professionals in de leefomgeving van de mantelzorger zoals wijkverpleegkundige en de buurtwerker de mogelijkheid krijgen om hun deskundigheid te vergroten op het signaleren en (h)erkennen van (overbelaste) mantelzorgers.

- De mantelzorgmakelaar is inzetbaar als expert voor het sociaal wijkteam om ondersteuning te bieden bij mantelzorgvraagstukken en/of specifieke casussen. Daarnaast biedt de mantelzorgmakelaar ook ondersteuning bij beleidsvorming rondom het mantelzorgthema.

7. Netwerkversterking

Er is verbinding en actieve samenwerking tussen de formele en informele zorg en ondersteuning voor mantelzorgers.

Een mantelzorger heeft vaak te maken met een breed zorgnetwerk. Samenwerking tussen verschillende vrijwilligers- en professionele (zorg)organisaties is noodzakelijk voor integrale zorg en ondersteuning. Deze verbinding is belangrijk zodat een passende inzet van eigen netwerk, formele zorg en informele zorg wordt ingezet ter ondersteuning voor de mantelzorger.

Wat gaan we doen?

- We verbeteren de verbindingen tussen vrijwilligers- en professionele (zorg)organisaties die betrokken zijn bij mantelzorgers. Gemeente de Fryske Marren stimuleert en faciliteert de organisatie van netwerkbijeenkomsten om een actieve samenwerking te realiseren. De gemeente en welzijnsorganisatie De Kear zijn verantwoordelijk om deze verbinding te leggen.

8. Financiën

Er zijn financiële middelen nodig om dit beleidsplan tot een goede uitvoering te brengen. In het onderstaande overzicht wordt per ambitie aangegeven wat nodig is om hier invulling aan te geven. Per ambitie staat kort beschreven wat de verdeling van het budget is. Het gaat om globale bedragen, onderling schuiven tussen de ambities is mogelijk. Sociaal werk De Kear heeft vanuit de gemeente de opdracht om mantelzorgers te ondersteunen. Zij voeren taken uit die passen bij de uitvoering van het mantelzorgbeleid. Deze taken worden niet bekostigd uit het budget voor het mantelzorgbeleid, maar uit het budget van welzijnswerk.

Dekking is te vinden in het budget Vrijwilligers en mantelzorg fcl 660120. In het financiële overzicht is budget gereserveerd voor de vrijwilligerswaardering. Dit is geen onderdeel van het mantelzorgbeleid, maar wordt wel gefinancierd uit hetzelfde budget als het mantelzorgbeleid.

Ambitie	202 1	202 2	202 3	202 4	202 5
1. De mantelzorger in beeld	€5.000	€2.000	€2.000	€2.000	€5.000
	Campagne bewustwording	Structureel inzet bewustwording	Structureel inzet bewustwording	Structureel inzet bewustwording	Campagne bewustwording
2. Versterken en verlichten	€30.000	€25.000	€25.000	€25.000	€25.000
	Mantelzorg-makelaar (20.000); respijtweekend; optimaliseren respijt-zorg	Mantelzorg-makelaar (15.000); respijtweekend; optimaliseren respijt-zorg	Mantelzorg-makelaar (15.000); respijtweekend; optimaliseren respijt-zorg	Mantelzorg-makelaar (15.000); Respijtweekend; optimaliseren respijt-zorg	Mantelzorg-makelaar (15.000); Respijtweekend; optimaliseren respijt-zorg
3. Waarderen	€150.000	€150.000	€150.000	€150.000	€150.000
	Mantelzorg-Waardering	Mantelzorg- waardering	Mantelzorg- waardering	Mantelzorg- waardering	Mantelzorg- waardering
4. De jonge mantelzorger	-	€5.000	€3.000	€3.000	€5.000
		Campagne bewustwording; waardering & ontspanning	Waardering & ontspanning	Waardering & ontspanning	Campagne bewustwording; waardering & ontspanning
5. Deskundigheidsbevordering	€5.000	€10.000	€5.000	€10.000	€5.000
	Inzet expertise mantelzorg-makelaar	Scholing wijkteam; Inzet expertise mantelzorg-makelaar	Inzet expertise mantelzorg-makelaar	Scholing wijkteam; Inzet expertise mantelzorg-makelaar	Inzet expertise mantelzorg-makelaar
6. Netwerkversterking	€1.000	€1.000	€1.000	€1.000	€1.000



	Faciliteren net- werk-bijeenkom- sten	Faciliteren net- werk-bijeenkom- sten	Faciliteren net- werk-bijeenkom- sten	Faciliteren net- werk-bijeenkom- sten	Faciliteren netwerk- bijeenkomsten
Reserve	€7.500	€7.500	€7.500	€7.500	€7.500
Vrijwilligerswaardering	€20.000	€20.000	€20.000	€20.000	€20.000
Totaal	€ 218.500	€ 220.500	€ 213.500	€ 218.500	€ 218.500

*Aldus besloten door de raad van De Fryske Marren in zijn openbare vergadering van 30 juni 2021.
griffier, voorzitter,
Heleen van Dijk-Beekman Fred Veenstra*

Bijlage 1: Toelichting begrippen kernboodschap sociaal domein

De kernboodschap sociaal domein De Fryske Marren bevat verschillende onderdelen. Hieronder lichten we de verschillende onderdelen nader toe.

Kernboodschap sociaal domein De Fryske Marren:

De inwoner draagt verantwoordelijkheid voor zichzelf en zijn omgeving. De gemeente stimuleert de samenleving om in beweging te komen, te ontwikkelen en mee te doen. We doen dit met lef!

We streven naar een inwoner die verantwoordelijkheid draagt voor zichzelf en zijn omgeving

Hierbij beginnen we met het zelf organiserend vermogen van de inwoner, zijn plan, wat hij zelf kan en wil. Waar nodig met ondersteuning vanuit zijn sociale netwerk of met ondersteuning vanuit onze gemeente. We richten ons daarbij niet op een deel van de inwoners, maar op alle inwoners.

Wat bedoelen we met in beweging komen, ontwikkelen en meedoen?

- In beweging komen: zelf actie ondernemen en een eigen plan maken in plaats van afwachten. Het betekent actief zijn, je kunnen verplaatsen en initiatief tonen.
- Ontwikkelen: ontwikkelen betekent vooruitgang, het versterken van het zelf organiserend en probleemoplossend vermogen. Ontwikkelen doe je je hele leven lang. Je past je steeds weer aan bij een veranderde situatie en verandert zelf mee.
- Meedoen: meedoen is samenwerken. Samenwerken in alle vormen: samenwerken in een dorp, samenwerken tussen professionals en vrijwilligers én samenwerken met de gemeente. Meedoen is een bijdrage leveren, er voor elkaar zijn, een plek te hebben en ertoe doen. Dit geldt voor alle contacten en activiteiten binnen het sociaal domein. De bijdrage kan per persoon en situatie verschillend zijn. Daar houden we rekening mee.

We doen dit met lef!

Dit betekent dat we goed aansluiten bij de werkelijke vraag van de inwoner en samen nieuwe mogelijkheden realiseren en oplossingen op maat vinden.

Bijlage 2: Infografic mantelzorgers beter bereiken



Bijlage 3: Samenvatting denktanks, gesprekken met mantelzorgers

Werkende mantelzorger

Deelname

- 7 mantelzorgers
- 2 procesbegeleiders

Als ik de term mantelzorg noem, waar denkt u dan aan?

- Boosheid.
- Dankbaarheid. Mooi en fijn dat ik dit kan doen. Maar dit is ook afhankelijk van de zwaarte van de mantelzorg.
- Frustratie. M.b.t. aanvragen bijvoorbeeld bij het CIZ.
- Bureaucratie. Soms loop je tegen een muur. De weg vinden, informatie vinden.
- Niet gezien willen worden, hierover bezwaard voelen. Ik ben geen mantelzorger, maar ouder van....
- Zwaar maar ik wil het er niet bij laten zitten. Maar hoe lang houd ik het vol?
- Positief
- Mantelzorg is niet vrijwillig

Werk en mantelzorg, wat roept dit bij jullie op?

- Afleiding, mezelf zijn, 'tijd' voor mezelf
- Fijn dat het dichtbij huis is
- Flexibele werktijden
- Gevoel van dankbaar moeten zijn
- Soms wel maar vaak niet gezien, gewaardeerd worden door werkgever
- Gevoel dat het om geld gaat. Geeft een onveilig gevoel.
- Angst om je werk kwijt te raken
- Altijd zorgen over of je je uren wel maakt.
- Ik voel me niet veilig, kom zelf snel met oplossingen
- Ik heb het er niet veel over, zou dit echter wel willen
- Talenten die je ontwikkeld hebt door je mantelzorgsituatie: wordt door de werkgever niets mee-gedaan.

Wat wil je de werkgever meegeven?

- Vertrouwen hebben in de medewerkers/mantelzorgers. Er leeft het gevoel dat het bij op werk vooral om resultaten, productiviteit en geld gaat. Daardoor heeft men weinig vertrouwen en gevoel van loyaliteit.
- Ontzorgen. Je niet druk hoeven maken wanneer er thuis een calamiteit is. Geen zorgen moeten hebben over zorgverlof, etc.
- Het zou mooi zijn als er een speciaal persoon is voor de mantelzorgers. Vertrouwenspersoon.
- Heldere communicatie
- Lotgenotencontact onder werktijd. Dit kan juist energie op leveren en een boost om het werk weer op te pakken.
- Ruimte voelen om je open te kunnen stellen.

Jonge mantelzorger**Deelname**

5 mantelzorgers tussen de 13 t/m 17 jaar; 2 procesbegeleiders

Hoe is mantelzorgen voor jou? En wat doe je dan?

- Vermoeiend
- Biedt veel hulp
- Helpen met schoolwerk/huiswerk van broers/zussen
- Huishoudelijke dingen
- Verzorgende taken

Hoe wist je dat je mantelzorger was? En is het daardoor veranderd?

- Via een Flyer die ik met mijn mentor van school besproken heb
- Via oma, die had een flyer

Wat vind je van sociaal werk De Kear en wat is er veranderd?

- Ervaringen delen is fijn

- Mensen bij sociaal werk De Kear begrijpen het en mensen op school niet. Maar je hoeft het er niet altijd over te hebben
- Je kan jezelf zijn, je kan weer even kind zijn
- Kamp en FUN dagen zijn heel leuk. Echt tijd voor jezelf en je denkt dan even niet aan het zorgen en je hoeft dan ook niet te zorgen.

Zouden jullie behoefte hebben aan een coach die jullie op een normale/leuke manier met jullie in gesprek gaat. En wat hebben jullie dan nodig of wat voor coach?

- Coach die aansluit bij de situatie. Dus heeft mijn moeder een bindweefselaandoening dat de coach daar dan ook wel een beetje wat van af weet. Of dat hij/zij dan iemand kent die die aandoening dan ook heeft.
- Coach rond de 20/30
- Vooral behoefte aan iemand waar je alles tegen kan zeggen.

Wat is jullie behoefte van sociaal werk De Kear? Of wat zou je willen zodat je niet hoeft te zorgen of aan zorg hoeft te denken?

- Weekendje weg met vrienden, soms bij De Kear ga ik dan toch weer zorgen voor de jongere mantelzorgers.
- Naar pretparken
- In vrije tijd bv een filmavond bij De Kear of gewoon relaxen. Bv eten en chillen.
- Een keer wat samendoen met de jonge mantelzorgers van 14+ i.p.v. met iedereen
- Kamp moet doorgaan! 1e weekend van de vakantie is altijd top.
- Uitstapjes in een bus
- Pretpark; skiën/ snowboarden; escape room; bingo

Hebben jullie tips voor de gemeente?

- Klusjes in huis zijn soms wel heel veel
- We hebben wel hulp maar die komt maar 1 dag en we zouden het wel vaker willen omdat niet alles in 1 dag lukt. Ervaar dat wel als een extra last zodat ik dit vaker in de week moet doen. Dus op moment dat er meer thuis gedaan moet worden en er geen extra hulp is, komt dat op de schouders van de jonge mantelzorger.
- Wisseling van medicijnen is vervelend. Fout van apotheek of arts. Zorgt voor meer stress en komt er steeds meer op ons bordje. Wie helpt?
- Dingen duren super lang bij de gemeente. Soms hebben we even een extra zetje nodig om iets sneller voor elkaar te krijgen. Soms duurt het zo lang en dan komt er weer extra zorg bij.
- Soms moet het even snel geregeld worden want anders nog meer zorg. Dat snelle zetje zou 'HEEL FIJN ZIJN'.

Hebben jullie nog wensen?

- Dat er meer aandacht komt voor jonge mantelzorgers, dat het allemaal meer normaal zou zijn. Dat als je zegt dat je mantelzorger bent dat mensen je niet per se zielig hoeven te vinden maar ze weten wat het is en dat je niet alles meer hoeft uit te leggen.
- Meer voorlichting, meer bekendheid.
- Wat zou daar positief aan zijn? Niet hoeven uit te leggen. Wat negatief? Dat ze je anders gaan behandelen. Daar goede balans in vinden.
- Ouderavond organiseren wat is er mogelijk als ouders of jonge mantelzorger? Er is hulp en wat levert het op voor de jonge mantelzorger of de mantelzorger? Er zitten veel voordelen aan. Goed zichtbaar maken!
- Twitter/facebook/Instagram en die dan aan ouders meegeven zodat ze De Kear kunnen volgen met uitjes/activiteiten/informatie.
- Groepsapp
- Vaker bij elkaar komen als jonge mantelzorgers.

Tips om meer jonge mantelzorgers te bereiken?

- Sociaal media en dan vooral korte filmpjes (vlogs) Instagram voor de jongeren en Facebook voor de ouders.
- Overtuigen door te laten zien wat we bij De Kear allemaal doen met jonge mantelzorgers. Sport, cultuur, gamen, chillen, filmavond. Vloggen of korte filmpjes.
- Jeugd is snel afgehaakt en wil daarom snel een filmpje zien wat ze interesseert.
- Laten zien/horen dat je jezelf kan zijn en dat dat prettig is.
- Via ouders.

- Via de huidige jonge mantelzorgers. Geef hen iets kleins/leuks dat ze door kunnen geven aan andere jonge mantelzorgers, met daarbij informatie over De Kear.
- Via school

Mantelzorger algemeen

Deelname

- 5 mantelzorgers tussen de 38 t/m 80 jaar
- 2 procesbegeleiders

Als ik de term mantelzorg noem, waar denkt u dan aan?

- Zwaar
- Zorgtaken: fysiek en mentaal
- Zorgen om
- Agenda
- Afspraken
- Veel zelf doen
- Bureaucratie
- Sociale leven wordt beperkter

Wat is de mooie en/of moeilijke kant van mantelzorg?

- Netwerk wordt kleiner. *'We gaan niet meer naar verjaardagsfeestjes omdat men niet weet hoe met de zorgvrager om te moeten gaan'.*
- Niet meer iets onverwachts kunnen doen.
- Gescheiden worden door opname in zorginstelling.
- Gescheiden leven kan ook ruimte bieden. Geeft mantelzorger rust.

Aan wie heeft u uw eerste (hulp)vraag m.b.t. mantelzorg gericht (gemeente, welzijns- organisatie etc.) en hoe is dit verlopen?

- Gemeente
- Huisartsenpost
- Miks welzijn
- Casemanager dementie
- Specialist

Een medewerker van het SWT, Miks welzijn en de Casemanager dementie werden er positief uitgelicht.

Wanneer gaat u ondersteuning vragen?

- Wanneer ik fysieke zorg moet gaan geven. Ik wil graag man/vrouw blijven.
- Wanneer er een opname moet komen.
- Wanneer het over mijn grenzen gaat.

Wie zou idealiter uw eerste contactpersoon moeten zijn om geholpen dan/wel gefaciliteerd te worden?

- De huisarts. Nadeel: In de praktijk blijkt dat de huisarts meedenkt maar vooral gericht op de zorgvrager.
- WMO/Gemeente
- Casemanager Dementie

Mantelzorgondersteuning

- Men is bekend met de mantelzorgondersteuning vanuit de welzijnsorganisatie.
- *Erkenning van het mantelzorger zijn, informatie, emotionele ondersteuning, respijtzorg zoals respijtweekend en De Ferfanger, lotgenotencontact.*
- Een paar mantelzorgers waren bekend met de ondersteuning van de Mantelzorgmakelaar. Zijn hier erg blij mee. Moet zeker blijven.
- De mantelzorgwaardering is bij iedereen bekend. Maar het is erg verwarrend dat dit per gemeente verschillend wordt opgepakt. De waardering in De Fryske Marren wordt niet per se als een hoog bedrag ervaren.

Wat kan sociaal werk De Kear voor mantelzorgers betekenen?

- Bewustwording

- Bij professionals die om de zorgvrager heen staan. Dat zij zich bewust zijn van de inzet en gesteldheid van de mantelzorg en weten waar en hoe zij mantelzorgers kunnen doorverwijzen (WMO, huisarts, thuiszorg, casemanager) -> Intervisie (rol en impact) zal helpen. En ook kunnen doorverwijzen
- Bij kerken, verenigingen, scholen, bibliotheek, etc. Zijn zich vaak niet bewust van de rol die ze hebben (netwerk in stand houden van de mantelzorg).
- Bij bedrijven, organisaties (werkende mantelzorg)
- Kleine gebaren, het onverwachte. Zoals een cadeautje, een kaartje van de burgemeester, etc.
- Hoe kunnen huidige geregistreerde mantelzorgers ingezet worden om het bestand te vergroten. Via mantelzorgers nieuwe mantelzorgers werven.
- Het luisterende oor.
- Verzorgen van lotgenotencontact. Verbondenheid met andere mantelzorgers en leeftijdsgenoten.
- Ontmoeting cafés met thema's
- Bijeenkomsten op doelgroepenniveau
- Dag van de Mantelzorg
- Respijtweekend.
- Kan 's avonds maar ook overdag.
- Aandacht voor werkende mantelzorgers.

Bijlage 3: Samenvatting respijtconferentie

Conclusies

- Er is behoefte aan een aanspreekpunt die vinger aan de pols houdt en doorverwijst naar passende Ondersteuning (vraag gericht)
- Secundaire behoefte is individueel maatwerk, waarbij de volgende vormen van respijtzorg vooral worden gevraagd:
 - Hulp in het huishouden
 - Dagopvang
 - Ondersteuning thuis
- Drempels om van respijtzorg gebruik te maken zijn
 - Vraag verlegenheid
 - Niet weten waar hulp te vragen
 - Financiële overwegingen
- Lotgenoten contact ervaren mantelzorgers ook als respijt

Focusgroepen

Algemene indrukken

- Mantelzorg is vanzelfsprekend
- De meeste deelnemers ervaren de mantelzorg als zwaar tot zeer zwaar
- Overbelasting is duidelijk zicht- en hoorbaar
- De hulpvraag stellen wordt zoveel mogelijk uitgesteld
- Netwerk van de mantelzorgers is over het algemeen klein
- Men heeft de focusgroepen als prettig ervaren, fijn om verhaal te delen

Vinden

- Respijtzorg kent men nauwelijks als begrip
- Men gaat pas op zoek naar hulp als het echt niet meer gaat
- Men kent de vormen van respijtzorg mondjesmaat
- Dagopvang wordt het meeste genoemd
- Ondersteuning vanuit de gemeente wordt wisselend ervaren
- Ondersteuning naar zorgvrager vanuit WMO wordt als goed ervaren
- Er is weinig oog voor de behoefte van de mantelzorgers
- Het is aanbodgericht, de mantelzorgers ervaren onvoldoende aansluiting bij hun vraag

Verbinden

- De verschillende zorgaanbieders bieden separaat goede ondersteuning volgens de mantelzorgers
- Het is voor mantelzorgers niet altijd duidelijk waar ze aan moeten kloppen.
- Er is behoefte aan een aanspreekpunt die bekend is met het ondersteuningsaanbod en die hen begeleidt naar passende ondersteuning

Versterken

- Er is sprake van een grote hoeveelheid aan regels en procedures
- De regeldruk levert veel stress en spanningen op bij mantelzorgers
- De financiële eigen bijdrage belemmert mantelzorgers

Verlichten

- Er is een sterke behoefte aan professionele individuele ondersteuning & persoonlijke aandacht en contact over de tijd heen
- Verder is er een behoefte waargenomen bij mantelzorgers aan;
 - Mentale ondersteuning; praktische/huishoudelijke ondersteuning; dagopvang/logeeropvang; vrijwilligers/ondersteuning thuis.
- Goed in ogenschouw nemen dat de stap groot is voor zowel de mantelzorger als de zorgvrager
- Zowel de mantelzorger als de zorgvrager geven aan dat de respijtzorg zoveel mogelijk moet aansluiten bij het dagelijks leven
- Ook al maakt de mantelzorger gebruik van verschillende vormen van respijtzorg, het blijft nog steeds zwaar.
- Men heeft behoefte aan een gesprek met elkaar (lotgenoten groepen)

Bijlage 4: Samenvatting mantelzorgmonologen

Een greep uit de gedroomde successen:

- De mantelzorgondersteuning is goed geregeld, bij de aanmelding én bij de overdracht van de zorg. De warme overdracht vindt altijd plaats bij de instantie waar de cliënt vandaan komt, zoals het ziekenhuis. Eén professional regelt alles goed voor de zorgvrager en de mantelzorger. Is nog niet alles thuis goed geregeld, dan kan de zorgvrager nog een nacht in het ziekenhuis blijven. Mantelzorgers ervaren de ruimte om goed voor zichzelf te zorgen, te ontspannen en iets leuks te doen.
- Er is één vaste zorgverlener die de mantelzorger helpt. Deze persoon geeft 1-op-1-begeleiding aan zowel de mantelzorger als de verzorgde.
- Er is één centraal loket waar de mantelzorger alle informatie krijgt. Vandaaruit wordt de mantelzorger doorverwezen. Dit mantelzorgloket is laagdrempelig toegankelijk in de bibliotheek in Joure, Balk en Lemmer.
- Mantelzorgers worden actief benaderd. Want het is bekend dat ze te lang doormodderen. Ze melden zich niet allemaal zelf, uit schaamte of andere motieven. De gemeente werkte hiervoor nauw samen met de welzijnsorganisatie. Samenbrengen ze de mantelzorgers in beeld.
- De gemeente heeft 24-uurszorg, ter ondersteuning van mantelzorgers.
- De campagne richting huisartsen heeft succes. Huisartsen signaleren eerder en beter welke mantelzorgers nog niet worden ondersteund en wijzen hen de weg.

Belangrijkste inzichten

- 'De strijd, wanhoop en eenzaamheid van de mantelzorgers.
- 'Als je iets overneemt van de mantelzorger dan is dat nog maar een fractie van de taken die zij hebben. Dus een heleboel beetjes helpen misschien'
- 'De mantelzorger verdient meer aandacht en ondersteuning. En de weg naar hulp moet eenvoudiger worden geregeld'
- 'De regeltjes en de verschillende instanties waar iemand in deze situatie mee te maken krijgt, kosten zoveel energie die de mantelzorger eigenlijk niet heeft. Het is verloren tijd en energie. Dit zou opgepakt moeten worden door bundeling van vele instanties'
- 'Het is belangrijk om een luisterend oor te bieden, aandacht te hebben voor elkaar. En om goed te luisteren naar de behoeften van de mantelzorg en juist daar aansluiting te vinden'
- 'We hebben nog een lange weg te gaan totdat zorg en welzijn echt goed samenwerken vanuit de behoeften van de burger'
- 'De weg naar hulp moet makkelijker worden geregeld'
- 'Ik zou meer als belangenbehartiger voor de mantelzorger kunnen opkomen en het systeem willen prikkelen om op zoek te gaan naar passende oplossingen evt. in samenwerking met partners in de wijk.'
- 'Dat in de palliatieve fase innige samenwerking tussen diverse hulpverleners en mantelzorgers het allerbelangrijkste is'

Concrete acties

- 'Beter luisteren en samen kijken naar gepaste ondersteuning'
- 'De brede samenwerking zoeken'
- 'In gesprek gaan met de beleidsambtenaar over bespoediging van inzet dienstverlening bv. op indicatie van de wijkverpleegkundige'
- 'Kortere lijnen tussen Wmo en het werkveld' en 'vaste contactpersoon bij de Wmo met telefoonnummer'
- 'Nazorg voor de mantelzorger regelen als de mantelzorgrol stopt'
- 'Nadenken hoe we meer tijd kunnen maken voor de mantelzorger, vooral door een luisterend oor te zijn. Ik ben bezig met de opleiding verpleegkundige. Hoe ga je met de mantelzorger in gesprek? Dit neem ik mee naar mijn collega's'
- 'De draagkracht van de mantelzorgers van onze cliënten in kaart brengen en daarover in gesprek gaan met de mantelzorgondersteuner van de gemeente, om te ontdekken wat ze daarin voor elkaar kunnen betekenen'
- 'De mantelzorg vaker aan de orde stellen en de samenwerking stimuleren'
- 'Het is goed om een gesprek te plannen met bijvoorbeeld enkele wijkverpleegkundigen en andere professionals in de zorg, mensen van de lokale welzijnsorganisatie en mantelzorgers zelf om verhalen uit te wisselen en nader af te stemmen over gezamenlijke doelen en mogelijke acties'.